

דף השבוע

יב.-יב :

יב.

(א) בע' שלא טעם כלום עד הערב ואימלך אימלוכי	(יב) בע' תענית שעות אם אכל בתחילת היום
(ב) בע' והא תענית מעלייתא היא	(יג) בע' מהות קבלת תענית
(ג) בע' שלא שקעה עליו החמה	(יד) בע' אופן קבלת תענית
(ד) בע' לצעורי נפשיה בעלמא הוא	(טו) בע' נוסח ומקום קבלת תענית
(ה) בע' אימת מקביל	(טז) בע' אדם יכול לשנות צדקה קודם שבא ליד גבאי
(ו) בע' עד מתי אוכל ושותה	
(ז) בע' אם גמר אכילה עיקר או שינה עיקר	עניני הלכה

יב:

(ח) בע' אין תענית ציבור בבבל	(יז) בע' תענית שעות
(ט) בע' לוח אדם תעניתו	(יח) בע' זמן בין השמשות לתענית
(י) בע' איסור מלאכה של תעניות זו	(יט) בע' קבלת תענית במנחה
	(כ) בע' מתי חל עליו התענית
	(כא) בע' לוח אדם ופורע
ביתר עיון	עניני מוסר

(יא) בע' מי שאינו יכול להתענות אם טוב לו להתענות למקצת	(כב) בע' תענית חלום

דף השבוע לימוד מסכת תענית מוקדש

לע"נ נעכא גיטל בת שמואל הירש הלוי ע"ה

Sign up to receive these valuable *marei m'komos* at www.dafaweek.org

להערות קושיות וטעיות AsherMillman@gmail.com

(א) בע' שלא טעם כלום עד הערב ואימלך אימלוכי

1) רש"י- כלומר לא היה בדעתו כלל להתענות אלא אתא ליה טרדא ולא אכל עד חצי היום וכי מטא חצי היום ממליך אמר הואיל והתעניתי עד חצי היום אתענה כל היום.

2) הריטב"א - ופרקינן דאמלך אמלוכי, כלומר כי בתחלת היום שלא טעם לא היה לשם תענית אלא שאירע לו כן לאיזה ענין, ואח"כ נמלך להשלים שאר היום בתענית, מהו דתימא כיון שאין עינויו לשם מצוה יום גמור של י"ב שעות בלבד לא חשיב האי קבלת מצוה יום גמור אלא שעות ולא ליחול עליה תענית, **קמ"ל דחייל מכיון שלא טעם כלום מקודם והוא מתענה שאר היום נפשו.**

3) רא"ש מסכת תענית פרק א- לפירוש קמא כשהגיע חצי היום נמלך והשלים תעניתו עד הערב ולאידך פירושא קבל עליו להתענות משש שעות ולמעלה ונמלך ולא אכל שש שעות הראשונות.

4) ראב"ה חלק ג - הלכות תענית סימן תתנה- ואם קיבל עליו במנחה להתענות עד שש שעות ויותר ושוב היה טרוד והתענה עד הערב כל שכן דתענית מעלייתא היא, ותענית מעלייתא לגבי תענית שעות הויין תרווייהו, ומשני לא צריכי דאימליך אימלוכי **לאחר שאכל ושתה כבר בו ביום קיבל עליו תענית שעות שלא לטעום כלום עד הערב, ואשמעינן רב חסדא שגם זה בכלל מתענין לשעות ומתפלל ענינו**, כדפרישית לעיל, וכל שכן אם לא טעם קודם.

(ב) בע' והא תענית מעלייתא היא

1) רד"ה הא- ופריך אי דקבל עליו להתענות עד חצי היום והדר מתענה כל היום האי תעניתא מעלי' הוא ופשיטא דתענית גמור הוא ואפילו תפלת תענית נמי מתפלל עליו ולא איצטריך לאוקמי הלכה בהכי דזהו תענית גמור.

2) הריטב"א שם- וזה שאמרו האי תעניתא מעליא הוא דקס"ד דבעינן למימר שלא טעם כלום כל היום לשם תענית אלא שלא קיבלה מבעוד יום, ולהכי קרי ליה תענית [שעות], **ולהכי פרכינן דהא ודאי תעניתא**

¹מבואר שלא כרש"י דאינו באמת תענית מעלייתא כיון שלא קיבל עליו שאר היום מאתמול וזהו באמת קושיית רש"י הנ"ל. ולכן פירש הריטב"א באופ"א דאינו באמת תענית מעלייתא. והר"ש הסביר באופ"א דבאמת הוי תענית מעלייתא דכיון שהתנה שאם לא יאכל עד חצות לא יאכל עוד כלל יש כאן קבלה על שאר היום ג"כ.

² ומוכח מהגרי"ז חידוש דחלות תענית ואיסורי אכילה הם ב' דברים נפרדים ואינן תלויין זב"ז (כמו שהביא בדף יא.-יא: ברי

מעלייתא הוא, כלומר להיות חשוב קבלת מצוה להתענות י"ב שעות לשפוך חלבו ודמו ומאי רבותא.¹

3) תוספות עבודה זרה לד. -וצ"ל דמיירי נמי שקבל עליו מאתמול שאם לא יאכל למחר עד חצי היום יהיה בתענית עד שתחשך דאי לא קבליה כלל הא אמר שמואל בפ"ק דתענית (דף יב.) כל תענית שלא קבל עליו מבעוד יום לא שמייה תענית...א"נ איכא למימר דמיירי נמי בדלא קבלה מאתמול כדמשמע לשון אימלך אימלוכי והא דבעי שמואל קבלה היינו לכתחלה ואי יתיב דמי למפוחא היינו שאינו מקבל עליו שכר תענית אלא נקרא חוטא על שציער עצמו ומ"מ נדרו נדר.

4) תוספות הר"ש (בשיטת הקדמונים) ע"ז לד.- פי הקונטרס [כרש"י הנ"ל]...ותימה דהתם אמר שמואל כל תענית שלא קיבלו עליו מבעוד יום אינו תענית ואי יתיב דמיא למפוחא מלי זיקא.

5) שם- ויש לפרש כגון שאומר מאתמול שאם לא יאכל עד חצות יהא בתענית עד שתחשך. אי נמי י"ל דשמואל [שם] דצריך לקבל מבעוד יום] מיירי באדם שנדר תענית ולא בירר באיזה יום וכשבא יום אחד להתענות אי לא קבליה מאתמול אין יוצא בה ידי חובתו.

6) חידושי הגרי"ז - עניינים סימן יד **אמר הגרי"ז דגם על ליל התענית יש שם של תענית דהא לילה בתר יום גריר אלא שהאיסור אכילה לא נאמר אלא מהבוקר.²**

7) מועדים וזמנים (ח"ח השמטות לח"ה שלג)- שב[תענית שעות] אין חיוב דיום תענית שלם **אלא הוא חובת גבורא לצום**...ונראה לדייק שאין בתענית שעות אלא איסור אכילה, מלשון הרמב"ם פ"א דתענית (היי"ג), "מתענה אדם שעות והוא שלא יאכל כלום שאר היום," אלמא דהאיסור הוא באכילה לבד ולא בשאר דברים, וזהו רק בתענית יחיד, אבל בתענית ציבור אפילו אם אינו מתענה ג"כ לא ינהוג עידונים, וכ"ש אם אם צם אפילו כמה שעות.

(ג) בע' שלא שקעה עליו החמה

1) רש"י- שלא התענה עד אותה שעה.³

שמואל דיש חלות יום תענית מלבד חובד אכילה). ואפשר דבזה מובן שיטת רש"י דאפילו בתענית שעות יש חלות שם צום על כל היום ורק דהאיסור אכילה רק לשעות כמו שבליל תענית יש שם תענית הגם שאי"ב איסורי אכילה. ואיה"נ הגרי"ז בע' ליל של יום תענית וכאן הוא בע' אחר אכן מוכח עכ"פ יסוד דיש שני דברים נפרדים ואפשר לומר דהה"ה.
³ דהיינו עד שקיעה (ערוה"ש תקסב').

לדבר ואפילו באמצע היום וממילא שאין זה בגדר תענית כלל אבל הטור ואבי העזרי ס"ל דכל תענית שלא שקעה עליו חמה זהו צאת הכוכבים כמ"ש הטור ע"ש וכ"כ המרדכי בשם ראב"י והוא אבי העזרי כידוע ולפי"ז מה שאמרו מתענין ולא משלימין זהו עד צאת הכוכבים אבל מ"מ צריך איזה גבול להתענית או שקיעת החמה או אחר שמתפללים הקהל ערבית שהוא מפלג המנחה שעה ורביע קודם הלילה וזהו שאומר עד שיצאו מבהכ"נ [וכ"כ המג"א סק"ה] וכיון שיש גבול לזה שמקודם אסור לאכול ממילא דמתפלל ענינו.

ה) בע' אימת מקביל

1) רש"י- [שיטת רב] בזמן המנחה ואפילו בשוק אומר הריני מחר בתענית. [שיטת שמואל] בסופה [אומר] תוספת ריצוי ותחנונים עד שאומר הריני מחר בתענית. ודוקא נקט מנחה משום דסמוך לתחלת יום תעניתו לאפוקי תפלת יוצר.

2) חידושי הריטב"א שם- **אלא ודאי דלרב כיון דמיקל בקבלה דסגי ליה בדבור שלא בתפלה כשאר נדרי הקדש, ה"ה שאפילו הקדים קבלה לתענית זמן מרובה או שנדר להתענות כמה ימים מפוזרים, בהכי סגי ליה כשאר כל נדרי מצוה ואין צריך לקבל עוד סמוך לתענית, אבל לשמואל לפי שאין זה נראה נדר מצוה גמור ונראה כנודר להרע לעצמו, וכדאמר שמואל גופיה לקמן לא יהא אלא נדר, דאלמא לא חשיב ליה נדר גמור להדיא, ומשום הכי בעי קבלה גמורה דקביעותא בתפלה וסמוך לתענית, וכשאר קבלות שבתות ויום טוב כשצריכין קבלה דבעו קבלה בתפלה או על הכוס כשבא לקבלם מבעוד יום כדי לעשות קבע לדבר, ולא נקט רב במנחה אלא לאפוקי מדשמואל דבעי בתפלת המנחה.**

3) רמב"ם הלכות תעניות פרק א- כיצד מקבלה כשיתפלל תפלת מנחה אומר אחר התפלה מחר אהא בתענית וגומר בלבו להתענות למחר.⁷

4) מרדכי מסכת תענית פרק מאימתי [המתחיל ברמז תריב]- **ונראה הדבר דשמואל מודה לרב דאם קבלו במנחה קודם תפלת המנחה שפיר דמי וכ"ש קודם לכן וכן נהגו העם לברך בשבת מקבלי תענית ב' וה' וב' ושוב אין צריכין לקבל אבל רב לית ליה דשמואל.**

⁷ מבואר ג"כ מהמאירי שלא מטעם להצטער אם הציבור. אכן מטעם המאירי הוא להכנת יצר ולטעם הראב"ן הוא מטעם תשובה ואפשר דהיינו הך.

⁸ ומבואר עוד מח' אם אמרינן ענינו בתענית כזו דלפי רש"י אין אומרים ולפי הראב"ן אומרים. ולכ"י תלוי במח' שלהם אם הוי תענית שלא לפרוש מן הציבור או דהוי תענית תשובה. ועי' בערוך השולחן מספר 4.

⁹ וצ"ע מהם ב' דברים שכיון שכבר אומר אהא בתענית מהו יוגומר בלבו וכי"ו וצ"ע.

2) רא"ש מסכת תענית פרק א- ולאידך פירושא קבל עליו להתענות משש שעות ולמעלה ונמלך ולא אכל שש שעות הראשונות. רב חסדא לטעמיה דאמר רב חסדא כל תענית שלא שקעה עליו החמה לא שמה תענית. הלכך לא מיקרי תענית שעות אם לא שיהיה שרוי כל היום בתענית בלא טעימה כלום. **ועיקר הך מילתא דרב חסדא במקבל עליו תענית סתם שצריך להתענות עד שקיעת החמה דהיינו צאת הכוכבים.** [וז"ל מפרק ב' "וכל תענית שלא שקעה עליו החמה אינו תענית צריך להתענות עד צאת הכוכבים אם לא שפירש בשעת קבלת תענית עד שישלים תפלתו עם הצבור."]⁴

3) תוספות ע"ז שם- מה שאנו נוהגין להתענות עד צאת הכוכבים אף על גב דאמרי' בפ"ק דתענית כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית משמע דבשקיעת חמה סגי והוא ה' מילין קודם צאת הכוכבים לא מחתינן נפשין לספיקא ועוד דשמא לשון שקעה ר"ל שקעה לגמרי.

4) רא"ש מסכת שבת פרק ב- וענין יחיד שקבל עליו תענית דבין השמשות שלו מותר ולא הוי בין השמשות עד הכסף התחתון כרב יוסף.⁵

ד) בע' לצעורי נפשיה בעלמא הוא

1) רש"י- **עם הציבור**⁶ אבל אינו תענית לא להתפלל תפלת ענינו ולא לקובעו עליו חובה כלל וכל שעה שהוא רוצה לאכול אוכל.

2) מאירי שם- אלא לצעורי נפשיהו ר"ל להכנת יצרים ולא לשם קביעות תענית להתפלל בו תפלת תענית.

3) בית יוסף אורח חיים סימן תקסב- ומשני התם לצעורי נפשיהו קא מכווני והא ציער וכן שמעתי מעידים על זקני ראב"ן שלא היה מתענה בעשרת ימי תשובה עד שקיעת החמה אלא אחר צאתו מבית הכנסת היה אוכל ואפילו הכי נמי מתפלל ענינו⁸ עד כאן וכן כתב בהגהות אשיר"י (סי' יב) וזה שלא כדברי הרוקח (סי' רז) דאין אומרים ענינו בימים שבין ראש השנה ליום הכפורים חוץ מצום גדליה לפי שאין אלא בשביל תשובה בלבד.

4) ערוך השולחן אורח חיים סימן תקסב- ולפע"ד שהולכים לשיטתם דהנה כבר בארנו דרש"י ז"ל ס"ל דכל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו צאת הכוכבים אלא שקיעה בלבד וא"כ ממילא זה שאמרו מתענין ולא משלימין היינו אפילו קודם השקיעה וא"כ אין גבול

⁴ דהיינו דנכלל בדין זה ב' חידושים. א' דלא מיקרי תענית שעות א"כ התענה כל היום (שלא כהרמב"ם שהביאו לעיל) ועוד דסתם תענית צריך כל היום ולא יוצא מקודם לכן.

⁵ לכי זה סותר דברי הרא"ש בתענית דכאן מתיר בבין השמשות.

⁶ דהוא מטעם שלא לפרוש מן הציבור וכמו שפירש המור וקציעה סימן תקסב

⁸ דהא פירש"י התם לצעורי נפשיהו, שלא לפרוש מן הציבור."

ו) בע' עד מתי אוכל ושותה

1) רש"י שם- שלא סילק - את הטבלא דלאו עקירה היא, ולא אסח דעתיה מאכילה, וכסעודה אריכתא דמיא.¹⁰

2) חידושי הריטב"א שם- דהא ודאי ענין זה בדעתו תלוי אימת עקר נפשיה ממיכלא וממשתיא.¹¹

ז) בע' אם גמר אכילה עיקר או שינה עיקר

1) רי"ף מסכת תענית ג-: הא מילתא לא אפסיקא בה הלכתא בהדיא אלא מדחזינא לגמרא דקא טרח לפרושי מתנמנמ שמעי' דהלכתא כי האי לישנא בתרא ועוד דאיסורא דרבנן הוא ולקולא עבדינן הלכך בין סילק בין לא סילק אם לא ישן אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר הדין הוא סברא דילן.

2) חידושי הריטב"א- אלא ודאי דלהאי לישנא בתרא תרתי בעי סילוק ושינה, דסבירא לן דלא אסח דעתיה ממיכלא וממשתיא עד דאיכא הני תרתי.

3) טור אורח חיים סימן תקסד- וכתב הראב"ד דוקא שלא גמר סעודתו אלא היה יושב ואוכל יכול לאכול עד שיעלה עמוד השחר אבל גמר סעודתו או אפי' לא גמר וישן בתוך הסעודה אסור לאכול ולשתות.

4) טור אורח חיים סימן תקסד- ואם התנה לאכול עוד מותר לאכול א)עד שיעלה עמוד השחר אפי' גמר וישן י"א שא"צ תנאי לשתייה דמסתמא דעתו של אדם לשתות אחר השינה כיון שדרך כל אדם להיות צמא הוי כאילו התנה.

יב:

ח) בע' אין תענית ציבור בבבל

1) רש"י מסכת פסחים נד: אין תענית ציבור בבבל - הואיל ואין צריכין לגשמים, אם גוזרין על דבר אחר - אין חומר תענית ציבור נוהג בו לאכול מבעוד יום, וליאסר במלאכה, ושאר חומרי האמורים שם.

¹⁰ ומוכח מרש"י דיסוד הדין הוא דהוי היסח הדעת מאכילה וממילא מתחיל האיסור לאכול.

¹¹ גי' כדברי רש"י.

¹² יוצא מדברי הריטב"א שיש עכ"פ שלש טעמים לשיטת שמואל. לרש"י הוא דין טבענית, להראב"ד הוא דין שהוי סכנה, ולהרמב"ן הוא דין שאין לנו כח לחול דין תענית ציבור.

2) חידושי הריטב"א שם- כתב הרי"ט ז"ל כל המפרשים הסכימו לדעת האמיתי דהא לאו כפשוטה שאין לציבור לעשות תעניות על הציבור בבבל דהא לא אפשר דודאי חובה לציבור בכל מקום להתענות ולשוב אל השם יתברך על כל צרה שלא תבוא על הציבור...אלא שמואל הכי קאמר שאין חומר תענית ציבור בבבל ליאסר במלאכה ורחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ולהפסיק מבעוד יום אלא תשעה באב, ואף רש"י ז"ל כך כתב, ומאי דנקט למיסר במלאכה אף על פי שאין תשעה באב אסור במלאכה כבר פירשו בתוספות דהכי קאמר שאין תענית ציבור בבבל ליאסר במלאכה חוץ מתשעה באב במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה.

3) שם- וטעמא דהאי מילתא דשמואל מפרש רש"י ז"ל לפי שהיא [טובענית] ואינן צריכין גשמים, וכתב הרי"ט ז"ל נראה מדבריו דבבל ממש קאמר שמואל, גם לפי טעם זה אין דברי שמואל אמורים אלא בתענית גשמים אבל על שאר צרות מתענין בכל חומרי תעניות.

4) שם- והראב"ד ז"ל פירש דכל חוץ לארץ קרי בבל וכן אמרו בכמה דוכתי (עי' ב"ק ט"ו ב'), ואמר שטעם דבני שמואל מפני הסכנה כי הארץ קרה ולחה ואין לאוסרם בנעילת הסנדל, והם חלושים ואין לאוסרם באכילה מבעוד יום, וכן ברחיצה וסיכה, (אלא) [ולא] במלאכה מפני שהם עניים, וכיון שלא נאסרו בכל אלה לא נאסרו בתשמיש המטה. וכתב הרי"ט ז"ל והטעם הזה חלוש מאד בטעמו וממשו, ועוד דלכולהו פירושי למה תפס שמואל לשון זה אין תענית ציבור בבבל.

5) שם- וכתב דהנכון כמו שפירש הרמב"ן ז"ל (תענית ט"ו א') דשמואל בשם תענית ציבור איירי לומר שכל תענית שעושים ציבור בחוצה לארץ אין שם תענית ציבור עליהם אלא תענית יחידים, משום דאנן הדיוטות אנן ודווקא ב"ד גוזרין על הציבור כדתנן התם להדיא (תענית י"א), ונפקא מינה טובא בהאי ענינא (ו) [ד] כיון דלית לן ב"ד לגזור עלינו צריכין אנו שנקבל התעניות כל אחד ואחד מבעוד יום, ע"כ דברי הרמב"ן ז"ל, ואולי יצא לנו מדברי שמואל לענין ציבור שגזרו תענית ופגעו בהן ראשי חדשים וחנוכה ופורים שמפסיקים בהם כיחידים אף על פי שהתחילו.¹²

6) מאירי שם- [הביא הקושיא על רש"י דשאר ארצות צריכים גשם בחו"ל ותירץ] ואף על פי שדין זה בכל הגולה הוא ואין בכל הגולה טבעני מ"מ כל הגולה נגררת אחר בבל.¹³

7) הערות הגרי"ש אלישיב זצ"ל שם- וקשה [על דברי רש"י] והרי לפעמים יש צרות חמורות יותר מחסרון גשמים רח"ל ומתענים עליהם כמו בתעניות על חיה רעה ועיר שהקיפוה וכו'. ומפרש המאירי דכדי לתקן תענית צריך שהנשיא יסכים עליהם והנשיא יושב בא"י ולא

¹³ וזה לכו' רש"י לשיטתו מדף י. דשאר חו"ל נגררין אחר בבל אפילו בדבר טבעי ולא רק בדבר איסור (כמו שהוזכר השו"ת הרא"ש שם).

2) מאירי- אע"פ ששביתה ממלאכה אינה עינוי, מ"מ קבעוה כן להפליג בכונה.¹⁶

ביתר עיון

יא) בע' מי שאינו יכול להתענות אם טוב לו להתענות למקצת

1) מאירי יא: ד"ה יחיד- ומ"מ למדנו מדברים אלו במי שאי אפשר לו להתענות שראוי לו לצער את עצמו לשעור כמה שאפשר לו וכן הדבר נאה.

2) תהלה ליונה שם- [הביא את דברי המאירי] והוא ענין תענות עשיית ותענית חתן ביום חופתו שאינם משלימין עד הערב, כמבואר (סי' תקס"ב), וכן כל תענית שמתענין עד אחד תפילת מנחה בלבד כגון ערב ר"ה ויום תפילה.¹⁷

יב) בע' תענית שעות אם אכל בתחילת היום

1) רמב"ם תענית א' יג- מתענה אדם שעות והוא שלא יאכל כלום שאר היום כיצד הרי שהיה טרוד בחפציו ולא אכל עד חצות או עד ט' שעות ונמלך להתענות השעות שנשארו מן היום הרי זה מתענה אותן שעות ומתפלל בהן עננו שהרי קבל עליו התענית קודם שעות התענית וכן אם אכל ושתה ואחר כך התחיל להתענות שאר היום הרי זה תענית שעות.

2) ראב"ד שם - א"א אין זה כלום, שהרי אמרו שלא טעם כלום כל אותו היום ועוד כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמייה תענית, המימרא הראשונה מיעטה שאם אכל בחצי היום ורצה להתענות עד הערב לאו כלום היא כי מאחר שאכל שוב אינו מתענה, והמימרא השניה באה למעט מי שאמר אפילו בערב הריני בתענית עד חצי היום כי מאחר שלא יצא עליו היום בעינוי קבלתו לאו כלום היא.

3) הריטב"א שם- שאם טעם כלום שחרית וקיבל להתענות שאר היום אינו כלום ואינו חייב להתענות.

4) הר"ן על הרי"ף מסכת תענית דף ג עמוד ב- הרב אלפסי ז"ל נראה שסובר כדברי הר"מ במז"ל שלא הביא

¹⁶ מבואר מכאן ב' סיבות לאסור מלאכה או כדי שיהיו פנויים לחזור בתשובה או כדי יהא בכונה נכונה.
¹⁷ וזה שלא כדברינו הנ"ל אכן ע' בתהלה ליונה מה שהקשה על דבריו.

בבבל ולכך בשלמא אם היה תענית על גשמים בבבל ובה כיון שכבר נתקן סדר התעניות בא"י וחומר כל אחד מהתעניות לשעתה אינו דבר חדש וא"צ הסכמת הנשיא לבבל ביחוד ושייך ממילא כל חומר תענית ציבור שיש בתעניות אחרונות, אבל על שאר צרות כיון שלא נתקן מהו חומר התענית א"כ א"א לתקן בבבל חומר של תענית ציבור כיון שאין שם נשיא. ע"ש.

ט) בע' לוח אדם תעניתו

1) רבינו יהונתן מלוניל על הרי"ף מסכת שבת (לפי דפי הרי"ף) גמרא דף ד עמוד ב- לוח אדם תעניתו ופורע, ומפרישי לה במי שנדר וקבל על עצמו שיתענה יום אחד בחדש או בשבת ולא פירש בנדרו איזה יום מן השבוע, וכשהשכים בבקר ביום שני חשב בלבו שישלים היום נדרו, ולפיכך אם יארע לו שום אונס באותו היום שלא יוכל להתענות, יכול לפסוק מתעניתו ויתענה למחר, שעל דעת כן קבל עליו בסתם מפני פחד אונס.¹⁴

2) הר"ן על הרי"ף מסכת תענית דף ד- ואחרים אמרו דאפילו ביום זה לוח ופורע דהא אמרי' הכא לא יהא אלא נדר ומנדר דצדקה הוא דאטיא עלה וכדכתיבנא והתם בפ"ק דערכין מסקינן דאפילו באומר סלע זו לצדקה כל שלא באתה ליד גבאי לוח ופורע וכן דעת הראב"ד ז"ל והרשב"א ז"ל.

3) רמב"ם הלכות נדרים פרק ד הלכה טז- הנודר לצום עשרה ימים באי זה יום שירצה והיה מתענה ביום אחד מהם והוצרך לדבר מצוה או מפני כבוד אדם גדול הרי זה אוכל ופורע יום ג אחר שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר, נדר שיצום היום ושכח ואכל משלים לצום וכו'.

4) צפנת פענח שם-הנה הטעם דכמו דאמרינן בהך דמנחות דף ק"ב ע"ב כאשר נדרת ולא כאשר הפרשת ה"י דאף דאח"כ קיבל עליו להתענות יום זה מ"מ זה לא הוה נדר.

י) בע' איסור מלאכה של תעניות זו¹⁵

1) ריטב"א- וטעם הדבר כדי שיפנו לבם לתענית לחזור בתשובה, שיראו עצמם כאלו רפו ידיהם ומבוהלים מפני עונותיהם.

¹⁴ וזה המשך לשונו " ותענית שעות לא מיקרי דהא קיבל עליו בתחלת נדרו. [אבל] במי שנדר ופירש יום תעניתו והתחיל אותו אין לו ללותו ולא לשנותו."

¹⁵ מראה מקומות אלו מהברכת אברהם.

יט, ה) לרצונכם תזבחהו, כך המתענה ואינו מקבלו קודם לכן דומה למתעסק בקדשים, ופיגול הוא ולא ירצה לו.

5) צפנת פענח הלכות שביית עשור פרק א הלכה ו- אך באמת כך דאם קיבל עליו יום בתענית שוב הוה מה שאסור לאכול הוא ממילא ולא מקרי כלל חוטא רק היכא דמתענה בלא קבלה אז לא הוה על היום שם תענית רק הוא אינו אוכל והוה כמצער נפשו וזהו דר"ל שם בתענית דמי למפוחא מלא זיקא... ובעצם זה הוה המחלוקת דתענית ד' י"ב ע"א אימתי מקבלין.¹⁹

6) ערוך השולחן אורח חיים סימן תקסב- אין לומר הא בנדריים קיי"ל ביו"ד סי' ר"י דלא מהני קבלה בלב כמו שבועה ולמה מהני בתענית דר"ל דתענית הוה כמו קרבן שמקריב חלבו ודמו שנחסר מפני חלישת התענית [א"ר וכ"כ הט"ז בסק"ח]

יד) בע' אופן קבלת תענית²⁰

1) רא"ש מסכת תענית פרק א- אמר שמואל כל תענית שלא קבלו עליו מבעוד יום לא שמייה תענית. בתוס' עבודה זרה (דף לד א) כתב ה"ר יהודה בשם ר"ת ז"ל אם בדעתו להתענות מאתמול ולא קבל עליו במנחה אך בלבו היה להתענות מאתמול אלא שלא הוציאו מפיו מיקרי שפיר תענית דהוי בכלל נדיב לב כדאמר בפ' ג' דשבועות (דף כו ב) דאם גמר בלבו אף על פי שלא הוציאו בשפתיו מועיל. ואף ע"ג דקאמר התם דלענין שבועה לא מהני גמר עד שמוציא בשפתיו דכתיב לבטא בשפתים מסתברא דכל עניני נדר ילפינן מהדדי דהא גבי צדקה דרשינן מוצא שפתיך תשמור ומועיל גמר בלבו וה"ה גבי תענית והא דבעיא קבלה בתפלת המנחה לכתחלה הוא דבעיא זכי. ולישנא דהגמרא לא משמע הכי מדקאמר כל תענית שלא קבלו עליו מבעוד יום לא שמייה תענית משמע שאין שם תענית עליו כלל להתפלל ענינו ולצאת ידי נדרו ונ"ל דראיית ר"ת לא היתה אלא למי שהרהר קבלת תענית בלבו בתפלת מנחה ולא הוציאו.

2) תוספות מסכת עבודה זרה דף לד- והא דבעי שמואל קבלה היינו לכתחלה ואי יתיב דמי למפוחא היינו שאינו מקבל עליו שכר תענית אלא נקרא חוטא על שציער עצמו ומ"מ נדרו נדר.

3) הריטב"א שם- אבל כל שלא קיבלו כלל כראוי אלא ששם על לבו להתענות אינו כלום דדברים שבלב אינם דברים, ודמי ודאי למפוחא דמלי זיקא.

²⁰ יוצא כמה שיטות. שיטת הריטב"א הוא דצריך לאומרו. שיטת הרא"ש בדעת ר"ת דצריך לחשוב המילים בלבו. ושיטת הר"ף דאפילו מחשבה גרידא מועילה. ולכל שיטות אלו הוי מעיקר הדין ולעיקובא. ויש שיטת תוס' ע"ז דכל דין זה רק לכתחילה.

בהלכות הא דרב חסדא דאמר והוא שלא אכל כלום כל אותו היום אלא הך בתרייתא דרב חסדא דאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמייה תענית והוא תימה אחר שלא מצינו מי שנחלק עליו ואפשר שהיה גורס כגירסת רבינו חננאל ז"ל שכתב בה רב חסדא לטעמיה דאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמייה תענית ולפי זה כי אמר רב חסדא והוא דלא אכל כלום כל אותו היום לא בא למעט מי שאכל בתחלת היום אלא האוכל בסוף היום בלבד.

5) אבן האזל הלכות תעניות פרק א- וכן אם אכל, נ. ב. נראה דהאי וכן אין כונתו דהוא חד דינא אלא דהם ב' אופנים אופן הראשון דמתפלל ענו משום דע"י תענית השעות נעשה כאילו התענה כל היום כיון שלא אכל כל היום ולכן יכול לומר ביום צום תעניתו ואופן הב' הוא רק תענית שעות ואינו אומר ענו ואופן הראשון הוא מגמ' דבבלי ואופן הב' הוא מהירושלמי עי' בהגה"מ.

6) קרן אורה שם- והרמב"ם ז"ל אזיל בזה בשיטת ראב"ה.¹⁸

יג) בע' מהות קבלת תענית

1) רי"ף מסכת תענית ג- תענית אמר שמואל כל תענית שלא קבלה מבעוד יום לא שמייה תענית שנא' קדשו צום אימתי מקבלה.

2) שו"ת להורות נתן חלק ו סימן לה- והכונה דקידוש היינו זימון וכרש"י (יואל א' י"ד) קדשו צום, הזמינו צום.

3) חידושי הריטב"א יא-: שאע"פ שהתענית הוא נדר אינו מנדרי איסור שהרי לא אסר חפצא עליה, [דאילו] כן פשיטא שהוא בידו לאסור מאכל ומשקה כל זמן שירצה ואפילו רגע, ויש בו משום לא יחל דברו... אלא ודאי שאין זה מנדרי איסור [שחלין] על דבר מצוה כדבר הרשות, אלא מנדרי הקדש שאסר עצמו להתענות, ולא [אסר] כלום עליו אלא קיבל לעשות מצוה כלשון נדרי הקדש שהם חיוב גברא, שכל המקבל עליו לעשות מצוה נדר גדול נדר לאלהי ישראל.

4) לבוש אורח חיים סימן תקסב- צריך לקבל עליו בנדר לשם מצוה, שאם לא יקבל עליו ויתענה לא חשיב ליה לתענית, כי אקראי בעלמא הוא ולא למצוה יחשב לו, א ודמי למפוח מליא זיקא [תענית יב ע"א], ואדרבא נקרא חוטא על שציער עצמו, כי התענית דומה לקרבן שמקריב חלבו ודמו, וכמו שבקרבן צריך להקדישו קודם שיקריבנו, ואפילו מתעסק בשחיטה פסול דכתיב [ויקרא

¹⁸ ההובא לעיל.

¹⁹ מבואר יהלום מתוך דבריו הקדושים דהמח' בין רב ושמואל הוא יסד על יסוד תענית אם הוא חלות תענית על היום אם לא.

4) מרדכי מסכת תענית פרק מאימתי [המתחיל ברמז (תריב)- מורי הר"ף אומר **דסגי במחשבה ולא בעי הוצאה בפה כ"א גבי שבועה** דכתיב לבטא בשפתים.

5) מרומי שדה מסכת עבודה זרה דף לד עמוד א- [על דברי תוס' הנ"ל]. ודע דהא דאמרין שמצוה לקיים נדרו, ולכאורה מה"ת שלא לקיים נדרו. **אבל הענין דקבלת תענית אינו נדר גמור, שהרי הוא בלשון אעשה, ונדר אינו אלא באוסר אנפשיה כידוע, ומכ"מ משום דהוי כצדקה**, עיין בהרא"ש תענית פ"א סי' ט"ז. וכ"ז אינו אלא כשחשיב למצוה, אבל אם אינו מצוה אינו כלום.

6) רשימות שיעורים מסכת שבועות דף כו - : עלינו לחקור לדעת רב ששת שבועה שנגמרה בלבו חלה - האם חלה הוא מטעם הרהור כדיבור דמי או מטעם קבלה בעלמא, נפקא - מינה תהיה אם צריך לבטא בלבו את המלים של השבועה במפורש. אם מטעם הרהור כדיבור דמי בדין הוא שיבטא המלים בלבו במפורש, ואילו מדין קבלה בעלמא אין צורך בכך... לפי"ז כשהגמרא מסיקה שכשגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא שאין השבועה חלה יתכנו שני פירושים: א) לפי הפירוש הראשון שמחשבה בשבועות אליבא דרב ששת מועילה מדין הרהור כדיבור דמי מלמדת לנו גוה"כ שכל זמן שלא הרהר את דברי השבועה במפורש בלבו אינה כדיבור ולא חלה כי אינה אלא קבלה בעלמא. ב) לפי הפירוש השני שקבלה בעלמא בלבו מועילה גוה"כ קובעת שהמכוון להוציא את השבועה בשפתיו חסרה לו קבלה בלב כי מאחר שבדעתו להוציא את השבועה בשפתיו ולא הוציאה אין קבלתו חשובה ע"פ דין לקבלת שבועה בלבו והשבועה אינה חלה.²¹

7) ערוך השולחן אורח חיים סימן תקסב- ואם לא הוציא בפיו אלא הרהר בלבו שמקבל עליו תענית למחר הוי קבלה דזהו כמו תרומה וקדשים דסגי גמר בלבו אף שלא הוציא בשפתיו כדאיתא בשבועות [כ"ו]: ורק בשבועה בעינן לבטא בשפתים ודווקא שיהרהר כן בתפלת המנחה וקבל קבלה גמורה בלבו להתענות אבל אם לא קבל קבלה גמורה אלא היה דעתו להתענות לאו כלום הוא

טו) בע' נוסח ומקום קבלת תענית

1) רמב"ם שם- כיצד מקבלה כשיתפלל תפלת מנחה אומר אחר התפלה **מחר אהא בתענית**.

2) רש"י- **בסופה...הריני מחר בתענית**.

3) רבינו חננאל שם- **יהי רצון שתהא תפלתי ביום תעניתי מקובלת**. ושמאל אמר **בתפלת המנחה כלומר צריך להיות כולל אלו הדברים בשומע תפלה וגו'**.²²

4) מאירי שם- ומ"מ עקר הדברים לפסוק כשמואל לקבלו בתפלת המנחה **והוא שיאמר אחר תפלתו בתוך התחנונים רצני וקבלני בתענית שאשב למחר או כיוצא בזה**.²³ ויש אומרים **בשומע תפלה ואין הדברים נראים ואין צריך לומר רצני בתענית יחיד שאשב למחר שאין הלכה כדברי האומר ביחיד שקבל עליו תענית שאסור בעילת הסנדל מצד שחוששים שמא תענית צבור קבל עליו אלא כל קבלה סתם תענית יחיד הוא וכ"ש בזמנים אלו שאין תענית צבור בגולה אלא ט' באב בלבד**.

טז) בע' אדם יכול לשנות צדקה קודם שבא ליד גבאי

1) חידושי הגרי"ז מסכת ערכין דף ו.ו- בגמ' סלע זו לצדקה עד שלא באתה ליד גבאי מותר לשנות משבאתה ליד גבאי אסור לשנותה, אפי"ל הביאור בזה לפי"מ שכתב הגרי"ח בספרא דיליה בהלכות מכירה (פכ"ב הלי"ז) דדינא דבפיך זו צדקה אינו אלא דין התפסה של צדקה על החפצא, אבל לא נעשה הדבר בדיני ממונות של עניים, א"כ עד שלא בא ליד גבאי, שאין אנו דנין על דיני הממונות דעדיין הוא הבעלים, [וכמו דחזינן דאית דסברי דאף למצוה אחרת מותר לשנות, ואם דזה קשה דהא יש כאן נדר של צדקה, אבל עכ"פ הא מבואר מזה דאכתי הוא בעלים], ורק אנו דנין כאן מדין הלכות צדקה, ולהכי מותר לשנותו, משא"כ משבא ליד גבאי דכבר זכו עניים ונעשה בדיני ממונות שלהם, והרי כבר אנו דנין על הדיני ממונות שכבר אינו בעלים, [ואחד העיר כיון שכן מה שייך בזה ללוות ולפרוע כיון דאכתי אין כאן אלא התפסה של צדקה ולא דיני ממונות, והביא ראיה דשייך על דין זה עצמו הלואה ופרעון מהמבואר ברא"ש תענית (פ"א סימן ט"ז) אהא דלוח אדם תעניתו ופורע ומדמי לה הרא"ש שם להך דעד שלא באתה ליד גבאי מותר לשנותה, הרי מבואר מהרא"ש דהלואה היא על הדין של צדקה ולא הלואה של דיני ממונות.

עניני הלכה

יז) בע' תענית שעות

²³ מוכח מדבריו דאין כ"כ הקפדה בנוסח ממש ורק דצריך שיוכיח שמקבל תענית למחר. ולכ' משמע מדבריו דאינן מהותו כתפילה אלא כקבלה ולכן אין הקפדה. וזה לשיטתו דרק אומרו אחר התפילה. אכן לשיטת ר"ח משמעות דבריו דבאמת הוי תפילה ולכן אומרו בתוך שומע תפילה שהוא מקום לבקשות. ויש מקום לומר דלדבריו הוי הנוסח בהקפדה.

²¹ ולכ' ב' מהלכים אלו הם דברי הר"ת ודברי הרא"ש בהסביר דבריו.

²² וז"ל המשנה ברורה תקסב "דמותר לשאול צרכיו בשומע תפלה וכיון שמסיים יהי רצון וגו' כדלקמיה לא הוי הפסק דהוא בכלל שאילת צרכיו". ומוכח מדבריו דקבלה זו הוי בגדר תפילה.

1) שו"ע שם- כל תענית שלא שקעה עליו חמה, דהיינו שלא השלימו עד צאת הכוכבים (דהיינו שיראו ג' כוכבים ג) בינונים או שהלבנה זורחת בכח ותאיר על הארץ).

2) משנה ברורה שם- אבל גדולים לא מהני דהם נראין אף ביום. והנה בסימן רצ"ג לענין מוצאי שבת פסק השו"ע דאין לעשות מלאכה עד שיראו ג' כוכבים קטנים ורצופים והוא משום חומרא דשבת וה"ה לענין מוצאי יוה"כ אבל בענינינו סגי בבינונים ואפילו מפוזרים [אחרונים].

יט) בע' קבלת תענית במנחה

1) שולחן ערוך או"ח תקסב--אימתי מקבלו, בתפלת המנחה אומר בשומע תפלה או אחר שסיים תפלתו, קודם שיעקור רגליו: הריני בתענית יחיד מחר יהי רצון שתהא תפילתי ביום תענית מקובלת; ואם לא הוציא בפיו, אם הרהר בלבו שהוא מקבל תענית למחר, הוי קבלה, והוא שיהרהר כן בשעת תפלת המנחה. הגה: וטוב יותר לקבלו אחר תפלה מבשעת תפלה, כדי שלא להפסיק תפלתו.

2) משנה ברורה שם-ונראה דלכתחלה יותר טוב שיהיה במנחה קטנה דהוא בטי' שעות ומחצה ולא קודם ובדיעבד מהני אפילו במנחה גדולה. וכתבו האחרונים שבדיעבד אם לא קיבל בתפלת המנחה יכול לקבלו אח"כ כל זמן שהוא יום.

כ) בע' מתי חל עליו התענית

1) שולחן ערוך תקסד- כל תענית שאוכלים בו בלילה, בין צבור בין יחיד, הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר, והוא שלא ישן (שינת קבע) (טור), אבל אם ישן (שינת קבע) אינו חוזר ואוכל ולא שותה, אא"כ התנה לאכול או לשתות. הגה: ויש אומרים דבשתייה אין צריך תנאי, דמסתמא דעתו של אדם לשתיה אחר השינה, והוי כאילו התנה (טור ומרדכי והגהות מיימוני והגהות אשירי).

2) משנה ברורה סימן תקסד ס"ק ג- אפילו שלא על מטו. והנה המחבר סתם דבריו משמע דס"ל אפילו ישן בתוך הסעודה ג"כ שוב אסור לאכול ולגמור סעודתו כשניעור משנתו וכמו שמסיק בב"י **אבל כמה אחרונים הסכימו דאם ישן בתוך הסעודה מותר לגמרה אח"כ**

1) שולחן ערוך או"ח תקסב י- מתענה אדם תענית שעות והוא שלא יאכל כל היום. כיצד, הרי שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו ולא אכל עד חצות או עד ט' שעות, ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום, ה"ז מתענה אותם שעות ומתפלל בהם עננו שהרי קבל עליו התענית קודם שעות התענית. **ויש אומרים שגם זה תענית שעות צריך שיקבלו עליו מאתמול**²⁴; והיכי משכחת לה, כגון שקבל עליו מאתמול להתענות עד חצי היום, וכשהגיע לחצי היום נמלך וגמרו, או שקבל עליו להתענות למחר מחצי היום ואילך, ולמחר נמלך ולא אכל גם בחצי היום ראשון, הרי זה תענית שעות.

2) שולחן ערוך שם ה"י א'- אם קבל עליו התענית עד חצי היום ואכל אחר כך, או שאכל עד חצי היום וקבל עליו תענית משם ואילך, אינו נקרא תענית להתפלל עננו, אבל נקרא תענית לענין שצריך להשלים נדרו.

3) שו"ת הרשב"א חלק א סימן רכא- [בע' מהו תענית שעות] עיקר הפירוש באדם שקבל עליו מבערב²⁵ להתענות למחר עד שש שעות או עד שיגיע לביתו. ולמחר כשהגיע לביתו או שעברו שש שעות עלה בלבו להשלים היום בתעניתו ושקעה עליו חמה בתענית. זהו שנקרא תענית שעות שהרי קבלו מבעוד יום ושקעה עליו חמה בסופו וזה שאומר עננו.

4) ערוך השולחן שם- איפסקא בגמ' [י"א:]: הלכתא מתענין לשעות ומתפללין תפלת תענית והוא שלא טעם כל היום כולו וביאור הדברים כגון שהיה טרוד בעסקיו או בחפציו ולא אכל עד חצות או עד ט' שעות ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום ה"ז מתענה אותם שעות ומתפלל בהם ענינו שהרי קיבל עליו התענית קודם שעות התענית **ולא דמי למה שנתבאר דאם לא קבל בתפלת המנחה אינו תענית אפילו קבלו בלילה וכי גרע קבלה בלילה מקבלה למחר אחר חצות דוודאי גרע משום דכל מין תענית צריך לקבלו קודם הזמן שיחול עליו התענית ולכן אם רצונו להתענות כל היום צריך לקבל עליו התענית קודם שיחול היום וחלות היום הוא מתחלת הלילה ואף על פי שאוכל בלילה מ"מ כיון דתענית זה נחשב תענית ליום והיום הולך אחר הלילה לפיכך צריך לקבלו קודם הלילה ובתענית שעות צריך לקבלו קודם שחלו השעות של התענית ולכן כשעלה על דעתו להתענות שעות כך וכך וקבלם קודם השעות הוה שפיר קבלה אך התנאי לזה שלא יאכל גם מקודם מפני סיבה בעלמא כמ"ש דא"כ איך נקרא זה תענית והרי לא התענה.**

יח) בע' זמן בין השמשות לתענית

²⁴ והוא דעת תוס' ע"ז לד. שהוא לעיל. וצ"ע דעה דכיון שקיבל עליו קודם זמן התענית למה צריך לקבל עליו מאתמול, הא אי"ז תענית דיום אלא תענית דשעות. ואפשר ג"כ לומר כיסוד שהביאו לעיל דאפילו בתענית שעת יש חלות דין תענית על כל

היום ורק דהאיסור אכילה הוא רק לשעות אכן אם לא קבל עליו אמתול א"א לחול.
²⁵ מבואר ג"כ כדעת התוס'.

אמרו חכמים דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין (סנהדרין ל' א'), ואפילו בזה שיש צורך איסור, מ"מ כשבא לו התעוררות בחלום על עניני עצמו ראוי לו לחוש לדבר אם רואה עצמו נבהל ונפחד, שזה ודאי הערה מן השמים הוא שבא עליו שיחפש במעשיו ויחזור בתשובה

כיון דמתחלה היה דעתו לאכול עוד. ומ"מ המחמיר ע"ע בזה קדוש יאמר לו.

כא) בע' לוח אדם ופורע

1) ערוך השולחן אורח חיים סימן תקסח' ד'- אמרינן בתענית [י"ב:]: לוח אדם תעניתו ופורע ופירשו רבותינו דזהו ג"כ כשנדר לצום יום או יומים או הרבה ימים והתחיל להתענות ביום מן הימים ולא היה מוכרח להתענות יום זה דווקא ואירע לו דבר מצוה שנכון לאכול שם או שאירע לו אדם נכבד שמפני כבודו ראוי שיאכל או שנתארח אצל אדם נכבד ומבקשו שיאכל או שמצטער להתענות ה"ז יכול לאכול ופורע יום אחר תחתיו שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר ואף על פי שקבלו במנחה הקודמת מ"מ הא לא אמר להתענות למחר או ביום פלוני אלא להתענות יום אחד ולדעת הראב"ד אפילו אם אמר למחר או ביום פלוני ג"כ יכול ללוות ולא קיי"ל כן דרוב הפוסקים לא ס"ל כן ולכן אם לא קיבל עליו להתענות יום אחד אלא להתענות למחר או ביום פלוני או ביארציי"ט וכ"ש בתענית ציבור הקבוע אינו יכול ללוות וליפרע יום אחר תחתיו.

עניני מוסר

כב) בע' תענית חלום

1) ספר חסידים (מרגליות) סימן רכו- דע והבן אף על פי שאמרו חכמים יפה תענית לחלום כאש לנעורת **לא אמרו אלא לעושה תשובה עם התענית.** הרי יהודי אחד ראה חלום קשה בליל ט' בתשרי והתענה בתשעה בתשרי וביורה"כ הרי שני ימים ולילה ולא הועיל לו. לפי שמראין לו חלום קשה שיפשפש במעשיו כי התענית במקום חטאת מה קרבן אינו מועיל בלא תשובה שנאמר (משלי כ"א כ"ז) זבח רשעים תועבה אף תענית חלום אינו מועיל בלא תשובה.

2) ראב"ן ברכות סימן קעט- יפה תענית לחלום כאש לנעורת כי כל אדם שגזרו עליו עליו גזירה רעה על עון שעשה מגלין אזנו על ידי חלום מה שעתיד לבוא עליו **וכיון שמרגיש בה מתענה וחוזר בתשובה והקב"ה מוחל לו וכיון שחזר בתשובה שלימה אפילו חטא כל שנותיו שהן ע' שנה כדכתב ימי שנותינו בהם ע' שנה.** ומפני מה תעניתו בשבת גדולה מתעניתו בחול לפי שבשבת יש לו סעודה מוכנת, ותענוגים מה שאין לו בחול וכשמונע מהן קשה לו בלבו יותר מתעניתו בחול ואעפ"כ יש עליו דין עונג שבת ואומר רבנן לותיב תענית לתעניתיה.

3) חידושי הריטב"א תענית דף יב: - מר רב יפה תענית לחלום כאש בנעורת. פירוש אף על פי שבדברים דעלמא